

мр Ивана КРСТИЋ-МИСТРИЦЕЛОВИЋ,¹
Криминалистичко-Полицијска академија, Београд

351.74:327.84(092)(497.1)

Прегледни научни рад

Примљено: 12.2.2011.

Полиција и унутрашња управа у Краљевини СХС/Југославији (1918-1931)

Апстракт: Рад „Полиција и унутрашња управа у Краљевини СХС/Југославији (1918-1931)“ бави се организацијом државне управе и, у оквиру ње, организацијом полиције у првој заједничкој држави југословенских народа. Уједињењем извршеним 1918. године у оквиру једне државе нашло се шест различитих правних подручја, чији политички представници нису били спремни на потпуно одрицање од постојећих управних апарата ради стварања јединствене државне управе. И полицијска служба је била различито организована у појединим покрајинама све до периода диктатуре када је извршена њена унификација. Прописи о унутрашњој управи и полицији донети од 1929. до 1931. представљали су трајнији темељ југословенске управне и полицијске праксе.

Кључне речи: управа, полиција, закон, уредба, власт.

Полиција и унутрашња управа у Краљевини СХС (1918-1929)²

Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца образована је 1. децембра 1918. године уједињењем Краљевине Србије, којој су већ биле присаједињене Војводина (Банат, Бачка, Барања и Срем) и Црна Гора, са Државом Словенаца, Хрвата и Срба. У периоду тзв. провизоријума (до доношења Видовданског устава) државну власт вршили су краљ, влада и Привремено народно представништво. Краљевску власт је још од 11/24. јуна 1914. године као регент, а од смрти краља Петра I, августа 1921. године, као краљ, вршио престолонаследник Александар Карађорђевић. Прва влада нове државе под председништвом Стојана Протића формирана је 20. децембра 1918, а Привремено народно представништво почело је са радом 1. марта 1919. Пошто је већ приликом уједињења прејудицирано унитарно уређење, влада је заузела курс државне централизације, чији је носи-

¹ ivana.mister@gmail.com

² Уређење жандармерије у Краљевини СХС/Југославији није предмет разматрања у овом раду.

лац био министар унутрашњих послова, Светозар Прибићевић.³ У време изграђивања основних установа нове државе и припрема за доношење устава, превагу је имала извршна власт (краљ и влада) над законодавном – осим послова државне управе, влада је обављала и низ послова из законодавне и уставноправне сфере, што је оправдавано практичним политичким разлозима.⁴

Питање полицијске службе решавало се у оквиру правног регулисања организације и рада државне управе, али како унификацију управе на територији новостворене државе није било лако извршити, уз опште законе који су важили за целу земљу, на снази су привремено остали и партикуларни покрајински закони. Послове унутрашње управе на подручју Србије вршили су окружни и срески начелници, у Хрватској, Славонији и Војводини велики жупани и котарски поглавари, у Словенији и Далмацији намесници и котарски поглавари (Група аутора, 2002:80).⁵ Према Уредби од 8/20. маја 1919, Министарство унутрашњих послова било је подељено на Кабинет министров, Управно одељење, Самоуправно одељење, Одељење за јавну безбедност и Инспекторско одељење. Истовремено су установљена привремена одељења за Хрватску и Славонију, Босну и Херцеговину, Словеначку и Банат, Бачку и Барању.⁶

У циљу реорганизације полицијске службе на територији Краљевине СХС, 19. јануара 1921, у Министарству унутрашњих послова је одлучено да програм реорганизације изради др В. Александер, главни државни тужилац за Хрватску и Словенију. Он је већ у марту поднео реферат са свог студијског путовања у Беч и начелни план организације државне полиције⁷, али је полицијска реформа ипак морала сачекати уставна решења. По доношењу Видовданског устава Краљевине СХС, 28. јуна

³ Министар Прибићевић је одредио да у искључиву надлежност владе спадају: спољни послови, војска, финансије, саобраћај, пошта, исхрана и обнова земље, трговина, занатство и индустрија, социјална политика, уставотворна скупштина и изједначавање закона.

⁴ Влада је за време мандата Привременог народног представништва донела око 800 прописа из области финансија, социјалне политике и унутрашње управе, али и низ прописа уставног карактера (нпр. прописи о равноправности писама, равноправности језика, о државним симболима, о аграрној реформи итд.). Ови прописи донети су по скраћеном законодавном поступку јер је стање у земљи и уређивање најважнијих државних послова то захтевало. Привремено народно представништво је донело законе о држављанству, о изједначавању календара, о оснивању Универзитета у Љубљани, о народним школама, о пороти, као и одлуку о називу државе итд.

⁵ Ради што бржег стварања јединствених снага које би гарантовале безбедност, јавни ред и мир и извршење закона у земљи, приступило се оснивању жандармерије.

⁶ Решењем министра унутрашњих дела од 3. децембра 1920. формиран је Одсек техничке службе, а 23. децембра 1920. образовано је посебно Одељење државне заштите. Више о томе: Милошевић, М., Богдановић, Б., (2004). *Безбедност обновљене Србије*, Београд, стр. 75-76.

⁷ *Полиција*, бр. 5, 6, 7 и 8, март-април 1921, Београд, стр. 257-269; бр. 9 и 10, мај 1921, стр. 439-444.

1921. године, рад на унификацији полицијске службе је интензивирао.⁸ По налогу министра унутрашњих послова професор др Арчибалд Рајс израдио је *Пројекат закона о реорганизацији полиције Краљевине СХС*, затражена су мишљења окружних и средских начелника, и преко министра иностраних послова замољене су владе Француске и Енглеске да нам пошаљу по једног стручњака ради савета о овом питању. Одлуком министра унутрашњих послова, од 14. октобра 1921. године образована је Комисија за израду законског пројекта о организацији и унификацији полиције у Краљевини СХС. За председника Комисије одређен је помоћник министра, Александар Мијовић, за чланове професор др Рајс, Манојло Лазаревић, управник Београда, Осман Хацић и Жика Лазивић, начелници Министарства унутрашњих дела, Коста Катић, инспектор и Васа Лазаревић и Душан Алимпић, уредници часописа „Полиција“. Пројекат Комисије о реорганизацији полиције разматрала је конференцији начелника и инспектора у Министарству унутрашњих послова, а послат је и покрајинским намесницима, чија су мишљења пристизала током 1922. године.⁹

Начело народног јединства истакнуто у Видовданском уставу Краљевине СХС од 28. јуна 1921.¹⁰ имало се спровести и у државној управи. У сукобу између унитаристичке и федералистичке концепције државног уређења кључни значај добио је *Закон о подели земље*, па су његов оквир и начин доношења прописани *Уставом*.¹¹ Влада је, 3. новембра 1921, поднела предлог закона о обласној подели Скупштини али је услед јачања хрватског покрета, председник владе, Пашић, одустао од брзог доношења овог закона. У априлу 1922. истицали су уставни рокови за његово доно-

⁸ „До доношења Устава није се могло ни помишљати на спровођење генералних мера које би довеле до унификације струке у целој земљи, јер су томе сметали покрајински закони и границе“. *Полиција*, бр. 13, 14, 15 и 16, јули-август 1921, Београд, стр. 675-677. Јавност је била огорчена због покушаја атентата на краља Александра при повратку у двор након полагања заклетве на Устав, као и због атентата на министра унутрашњих послова, Милорада Драшковића, у јулу 1921, те је у таквој атмосфери 2. августа 1921. донет *Закон о заштити јавне безбедности и поретка у држави*, на основу кога је Народна скупштина поништила мандате комунистичких посланика.

⁹ Душан Алимпић задужен је да прикупи и среди сав до тада спремљен и објављен материјал о том питању (израђени пројекти, мишљења полицијских шефова у покрајинама, окрузима и срезovima, књиге и стручне чланке) и поднесе реферат Комисији, који је и објављен као прилог у часопису *Полиција*, бр. 21 и 22, новембар 1921, Београд. Срески начелник у Птују, др Ото Пиркмајер, ставио је на предлог примедбе: што се такав закон доноси под притиском догађаја у јужним деловима државе; што апарат безбедности одваја од опште управе (а *Устав* усваја начело централизма) и што устројство жандармерије није детаљније одређено. *Полиција*, бр. 23 и 24, децембар 1921, Београд, стр. 1167-1179.

¹⁰ *Прављен према крфском моделу, Видовдански устав заснивао се на претпоставци да су „Срби, Хрвати и Словенци један народ, и да се све разлике између њих свде на разлике имена, вере, азбуке“*. Више о томе: Павловић, М., (2000). *Југословенска држава и право 1914-1941*, Крагујевац, стр. 157.

¹¹ *Уставом* је предвиђена територијално-административна подела државе на области, округе, срезове и општине, при чему су у областима и срезovima постојале самоуправна и државна власт. Влада је, по *Уставу*, у року од четири месеца имала поднети Скупштини предлог *Закона о подели земље на области*, па ако Скупштина не би решила о предлогу у року од три месеца, *Закон* се могао донети по скраћеном поступку у року од два месеца, па ако се *Закон* ни тако не би могао донети, подела земље на области имала се извршити краљевском уредбом у року од месец дана.

шење и 26. априла влада је донела *Уредбу о подели земље на области, Закон о општој управи* и *Закон о обласним и среским самоуправама*. Територија Краљевине СХС је *Уредбом* подељена на 33 области.¹² Према *Закону о општој управи*, послови из надлежности Министарства унутрашњих послова спадају у општу управу,¹³ њихово вршење поверено је великим жупанима у областима, односно среским поглаварима у срезовима, а по упутствима и под надзором министра унутрашњих послова.¹⁴ Иако је овим законом предвиђено ликвидирање покрајинских управа преношењем њихових послова на обласне управе, извршење ове одредбе морало је сачекати повољнији политички моменат. Јачање хрватског федералистичког блока, са једне, и слабљење владе услед сталних размирица између радикала и демократа са друге стране, кочило је парламентарни рад, те је и рад на унификацији полиције престао са израдом пројекта о реорганизацији полиције. На подручју Краљевине СХС и даље је постојало „*шест* разних полицијских организација, без јединства и хармоније у раду, и са неједнообразном надлежношћу“.¹⁵

Полиција и унутрашња управа у Краљевини Југославији (1929-1931)

Криза парламентаризма изазвана нерешеним националним питањем у Краљевини СХС достигла је врхунац атентатом у Скупштини 1928, који је био непосредан повод за увођење монарходиктатуре.¹⁶ *Прокламацијом* од 6. јануара 1929. године краљ Александар је укинуо Видовдански устав и распустио Народну скупштину, *Законом о краљевској власти и врховној државној управи* преузео је сву власт, *Законом о заштити јавне безбедности и поретка у држави* забранио је све политичке странке са верским или племенским обележјем, као и свако окупљање без претходне дозволе надлежне управно-полицијске власти, а *Законом о изменама и допунама Закона о штампи* укинуо је слободу штампе.¹⁷ Под утицајем захте-

¹² *Службене новине*, бр. 92, од 28. априла 1922. Територија Србије, Војводине, Косова и Метохије и Санџака на 15, Словеније на 2, Хрватске на 4, Далмације на 2, Босне и Херцеговине на 6, Македоније на 3 области и Црна Гора – 1 област.

¹³ Општу управу чинила су министарства унутрашњих послова, просвете, аграрне реформе, вера, пољопривреде и вода, грађевина, трговине и индустрије, народног здравља, социјалне политике, шума и рудника, а ван опште управе била су министарства правде, војно, иностраних дела, финансија, саобраћаја, пошта и за изједначење закона.

¹⁴ Окружни начелници, односно поджупани, задржани су као помоћни органи великог жупана у округу (жупанији).

¹⁵ „*Реорганизација и унификација полиције Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*“, Предавање Душана Алимпића, великог жупана у пензији, одржано у Правничком удружењу 27. фебруара 1925, *Полиција*, бр. 5 и 6, март 1925, стр. 180-187, 257-264. Удружење је одлуку о потреби доношења закона доставило Народној скупштини, министру председнику и министру унутрашњих послова.

¹⁶ На седници од 20. јуна радикалски посланик Пуниша Рачић убио је двојицу (Павла Радића и Ђура Басаричека) и ранио тројицу посланика (Стјепана Радића, Ивана Пернара и Ивана Гранђу).

¹⁷ *Службене новине Краљевине СХС*, бр. 9/1929.

ва из западне Европе да се обезбеди југословенско државно јединство, а државна управа децентрализује, краљ је, 3. октобра 1929, донео *Закон о називу и подели Краљевине на управна подручја*: Краљевина СХС постала је Краљевина Југославија, у којој се општа управа врши по бановинама, срезовима и општинама.¹⁸ Председник прве „диктаторске“ владе, Петар Живковић, изјавио је да је главни циљ владе да „заведе потпуни ред, и пуну дисциплину у државној администрацији, да изврши у што краћем времену потпуно изједначавање законодавства у целој држави и тиме обезбеди услове пуној сигурности и поретку“ (Чулиновић, 1961:9). Шестојануарска диктатура се, насупрот „десетогодишњој законодавној инертности парламента“, показала веома плодном (Бартош, 1938:329).¹⁹ У периоду монархидиктатуре донети су прописи којима је извршена реорганизација унутрашње управе, а који су махом били дело Комисије за уређење управе, установљене као стално тело при Министарству унутрашњих послова са задатком да се стара о систематском уређењу унутрашње, односно опште управе.²⁰

Закон о унутрашњој управи, од 19. јуна 1929,²¹ прописао је да општа управа обухвата све послове осим оних, који су законским прописима стављени у надлежност судова, финансијских или војних власти, као и послова у којима се држава јавља као подузетник. Послове опште управе врше државне власти унутрашње управе (управно-полицијске власти), којима су за поједине управне гране додељени стручни органи. У круг власти опште управе спада: старање о извршавању свих закона и законских прописа чије извршавање није стављено у дужност другим

¹⁸ *Службене новине Краљевине Југославије*, 5. 10. 1929. Променом државног имена симболично је означен раскид са компромисним националним унитаризмом и његова замена интегралним југословенством. Краљевина је подељена на девет бановина (Дравска, Савска, Врбаска, Приморска, Дринска, Зетска, Дунавска, Моравска и Вардарска), а град Београд са Земуном и Панчевом добио је статус посебне, десете јединице под непосредном управном и надзорном влашћу министра унутр. послова. „Александар је укинуо регионалне границе и уместо њих увео административне границе које су биле географски и економски оправдане“. Елан, К., *Живот и смрт краља Александра I*, Београд, 1988, стр. 74. У складу са идеологијом интегралног југословенства, при образовању бановина није се хтело водити рачуна о ранијим историјским целинама, већ је примаран критеријум у одређивању бановинских граница био економско-саобраћајни. „Иако суштински није то значила, и подела државе на бановине је требало да остави утисак као да се чини први корак у одступању од строгог државног централизма“. Стојков, Т., *Опозиција у време Шестојануарске диктатуре 1929-1935*, Београд, 1969, стр. 79. Пошто су бановинске границе одређене, 4. новембра 1929. донета је и *Уредба о променама подручја срезова и општина*. *Службене новине*, бр. 267 од 14. новембра 1929.

¹⁹ Манија брзо изједначавања закона, скоро несхватљивим темпом постизала је квантитативне успехе после 6. јануара 1929. год.

²⁰ Комисији је имала да: проучава управну службу код нас и у иностранству и ради на упрошћавању и побољшању наше администрације; израђује предлоге закона, уредаба, правилника итд. који се односе на организацију унутрашње управе; учествује у изради законских предлога осталих министарстава ако су они у вези са општом управном службом и даје мишљење о израђеним пројектима закона и уредаба, „нарочито с погледом на кодификаторску технику, јединство у њима изражених начела и организацију управних власти“. *Полиција*, децембар 1929, бр. 23 и 24, стр. 1073.

²¹ *Закон о унутрашњој управи*, донет 19. јуна, ступио је на снагу објављивањем у Службеним новинама. *Службене новине*, бр. 143 од 21. јуна 1929.

властима; чување јавних интереса и старање за опште добро и координисање делатности тако да служи развијању и подизању духовне и материјалне културе земље (чл. 64-65). Опште управне власти су као целина подређене Министарству унутрашњих послова, али у стварима које не спадају у ресор овог министарства органи опште управе поштују и спроводе уредбе, прописе и упутства и других надлежних министара (чл. 21). Министар унутрашњих дела, Петар Живковић, је *Расписом* од 30. јула 1929. подсетио велике жупане и среске надлежнике на обавезу подношењу извештаја по *Закону о унутрашњој управи* (чл. 42 и 46). Велики жупан имао је министру унутрашњих послова подносити о свима важним појавама у области појединачне и повремене извештаје са евентуално потребним предлозима, док срески начелник, поред појединачних и повремених извештаја, великом жупану подноси и исцрпан годишњи извештај почетком сваке године.²² Након поделе земље на бановине, у *Закону о унутрашњој управи* учињене су измене у погледу назива управних подручја и органа.²³ Послове опште управе, по чл. 19 *Закона о унутрашњој управи*, врше: државне власти – срески начелници (опште управне власти првог степена) и банови, и управник града Београда (опште управне власти другог степена), и самоуправне власти – градски начелници (у градовима са правом опште управне власти првог степена), и све општине (уколико врше послове у пренетом смислу). Никаква власт са делокругом из области опште управе не може постојати без организационе везе са неком од ових власти, тј. такве власти које већ постоје имају се до 30. априла 1930. довести у организациони склоп опште управних власти или укинута (чл. 20 и 192). *Законом о називу и подели Краљевине на управна подручја* и *Законом о банској управи*²⁴ одређени су, уопште и појединачно, послови опште управе који спадају у надлежност бана, чиме је наглашена управна концентрација – целокупна јавна власт на подручју бановине, и државна и самоуправна, сконцентрисана је у банској управи, тј. бану као њеном шефу, чиме су ликвидирани обласне и среске самоуправе. У надлежност бана спадају сви послови опште управе, који по законима не спадају у надлежност среских управних власти, а нису задржани за надлежност министра.²⁵ Бана поставља краљ указом на предлог министра унутрашњих дела, у сагласности са председником Министарског саве-

²² *Полиција*, бр. 15 и 16, август 1929, стр. 753-754.

²³ Област је заменила бановина, великог жупана бан, поджупана бански инспектор, жупанијског инспектора управник. *Службене новине*, бр. 240 од 14. октобра 1929.

²⁴ *Службене новине*, бр. 261 од 7. новембра 1929.

²⁵ Као представник владе бан: врши највишу политичку и опште управну власт у бановини; врши надзор над свим јавним властима и органима на свом подручју; коначно решава све предмете који спадају у његову надлежност; даје упутства и одговара за вршење свих послова у банској управи; решава као другостепена општеуправна власт по жалбама против управних аката потчињених власти и, у споразуму са надлежном војном влашћу, води контролу евиденције одбрамбене снаге земље ако ту евиденцију воде власти унутрашње управе.

та.²⁶ *Законом о називу и подели Краљевине на управна подручја* министар унутрашњих послова је овлашћен да, по указаној потреби и одобрењу председника Министарског савета, својим решењем групише извесне срезове у окружне инспекторате и одреди им седишта.²⁷ На челу ових инспектората су окружни инспектори који су помоћни органи бана у чије име и врше своје дужности.²⁸ Министар унутрашњих послова законом је такође овлашћен да уредбама прописује устројство и делокруг појединих врста државних месних полицијских власти (чл. 56). *Законом о општој управи* (чл. 84) је за политичко-управног чиновника, поред општих услова за пријем у државну службу, прописана и посебна квалификација – завршен Правни факултет.²⁹ Најзад, чиновници државне управе заштићени су у вршењу службених послова и њихов материјални положај је побољшан.³⁰ *Законом о банској управи*, од 7. новембра 1929. године,³¹ банска управа подељена је на одељења на челу са начелником, одсеке на челу са шефом одсека и одељке (реферате).³² Помоћник бана је помоћни орган и законски заменик бана, а банско веће је саветодавни орган бана.³³

²⁶ Краљевим указом од 9. октобра 1929. постављени су за банове: Дравског, Душан Сернец, Савског, др Јосип Шиловић, Врбаског, Светислав Милосављевић, Приморског, др Иво Тартаља, Дринског, Велимир Поповић, Зетског, Крста Смиљанић, Дунавског, Дака Поповић, Моравског, Ђорђе Несоторовић и Вардарског, Живојин Лазић, а краљевим указом од 12. октобра постављени су за помоћнике банава: Дравског, др Отмар Пиркмајер, Савског, Сава Стојановић, Врбаског, Милисав Иванишевић, Приморског, др Иво Перовић (краљевим указом од 20. октобра он је постављен за помоћника министра унутр. послова, те је за помоћника бана Приморске бановине постављен Андрија Здравковић), Дринског, др Авдо Хасанбеговић, Зетског, др Јован Зец, Дунавског, Видоје Мишовић, Моравског, Драгомир Тодоровић и Вардарског, Милан Николић.

²⁷ Решење Министра унутрашњих послова о установљењу окружних инспектората, бр. 46666 од 23. октобра 1929.

²⁸ У надлежности окружних инспектора су: старање о јавној безбедности на подручју инспектората (обезбеђење државне, личне и имовинске безбедности, одржавање јавног поретка и предузимање мера за сузбијање криминалитета, ради чега могу среским начелницима и подручним полицијским властима и органима издавати наредбе); вршење надзора над радом власти и органа опште управе, над општинским властима и органима, као и над органима и установама подређеним властима опште управе (врше преглед рада опште управе и подносе извештаје бану, извиђање жалби на „службене неуредности“ и изрицање казни подређеним службеницима); издавање упутстава властима опште управе ради успешног обављања службе.

²⁹ Изузетно, до 1. априла 1934, за ове чиновнике могла су бити постављена и лица са факултетском спремом или са завршеном средњом/стручном средњом школом, као и лица која су служила или служе у политичко-управној служби (чл. 200).

³⁰ Првостепена управна власт је, по чл. 78 *Закона о унутрашњој управи*, окривљеног за непристојност или непажњу могла казнити новчано (10-500) или затвором (1-10 дана), што није онемогућавало његову оптужбу за учињену кривицу надлежној судској власти. Политичко-управним чиновницима су, чл. 101, 102 и 106 истог закона повећане плате, дати нарочити месечни додаци на службу и увећане накнаде за службена путовања, а по чл. 105 банови и срески начелници имали су право на стан, огрев и осветљење.

³¹ *Службене новине*, бр. 261 од 7. новембра 1929.

³² Код банских управа установљавају се: опште, управно, пољопривредно, просветно, техничко, одељење за социјалну политику и народно здравље, финансијско одељење, а тамо где има потребе и одељење за трговину, обрт (занатство) и индустрију (где те потребе нема установљава се у општем одељењу потребан одсек). *Законом* су одређени и одсеци у оквиру ових одељења.

³³ Према ст. 2, § 26, банско веће у Савској и Дунавској бановини има по 30, у Вардарској, Дринској и Моравској по 25, а у осталим бановинама по 20 чланова. Чланове банског већа поставља и смењује министар унутр. послова на предлог бана.

На основу *Закона о унутрашњој управи* и *Закона о уређењу Врховне државне управе* министар унутрашњих послова је у току шестојануарске диктатуре донео више значајних прописа.³⁴ *Уредбом о уређењу Министарства унутрашњих послова* предвиђена је његова организациона подела на одељења која се даље деле на одсеке и реферате, одређен је делокруг надлежности одељака и реферата, као и врсте и број чиновника по положајима (звањима).³⁵ Одељење за Државну заштиту (I) подељено је на Одсек за сузбијање унутрашње антидржавне и разорне пропаганде и акције са обавештајном службом (први одсек); Одсек за сузбијање спољашње антидржавне пропаганде и акције са обавештајном службом (други одсек); Одељак (реферат) за полицијски надзор над странцима и путничким саобраћајем; Административни одељак (реферат) и Одељак (реферат) за штампу.³⁶ Одељење Јавне безбедности (II) дели се на: Општи полицијски одсек (трећи одсек); Истражни одсек (четврти одсек); Одсек јавне силе (пети одсек) и Административни одељак (реферат).³⁷ Одељење

³⁴ *Уредба о уређењу Министарства унутрашњих послова* од 25. 7. 1929, *Службене Новине*, бр. 175 од 25. јула 1929; *Уредба о устројству и делокругу претстојништва градске полиције* од 8. 10. 1929, *Службене Новине*, бр. 243 од 17. октобра 1929; *Уредба о устројству и делокругу управа полиције* од 10. 3. 1930, *Службене Новине*, бр. 62 од 18. марта 1930; *Уредба о оцењивању службеника Министарства унутрашњих послова, службеника опште управе на подручју Бановина и Управе града Београда, и бановинских службеника* од 17. 5. 1930, *Службене Новине*, бр. 120 од 30. маја 1930; *Уредба о распореду звања званичника и служитеља ресора Министарства унутрашњих послова* од 27. 4. 1931; *Уредба о службеном оделу и наоружању државних полицијских извршних службеника* од 29. 4. 1931, *Службене Новине*, бр. 107 од 14. маја 1931; *Правилник о пракси политичко-управних приправника и о полагању политичко-управног стручног испита* од 3. 12. 1929, *Службене Новине*, бр. 289 од 9. децембра 1929; *Правилник о полагању државног стручног испита приправника II и III категорије ресора Министарства унутрашњих послова* од 3. 2. 1930, *Службене Новине*, бр. 41 од 21. фебруара 1930.

³⁵ По чл. 7 *Уредбе* Министарство има: првог помоћника, 1 помоћника, 5 начелника, 5 генералних инспектора, 12 инспектора, 11 саветника, 3 полицијска инспектора, 3 полицијска саветника, 14 секретара, 8 виших пристава, 14 пристава, 5 политичко-управних приправника, 4 помоћна секретара II категорије, 4 приправника II категорије, 1 шефа рачуноводства, 2 књиговође рачуноводства, 3 писара рачуноводства, 2 архивска чиновника рачуноводства, 1 шефа канцеларијске службе, 1 помоћника шефа канцеларијске службе, 1 шефа архиве, 15 управних канцеларијских чиновника, 4 управно канцеларијска приправника III категорије, 1 економи, 15 званичника, 25 званичника-дневничара, 12 служитеља, 17 служитеља-дневничара, 1 штампара, 1 машинисту, 1 механичара и 1 шофера, док је одређење броја контрактуалног особља препуштено буџету.

³⁶ Ближе одредбе о кругу рада првог и другог одсека имао је да пропише министар унутрашњих послова наредбом. Одељак за полицијски надзор над странцима и путничким саобраћајем израђује прописе и упутства о издавању путних исправа и легитимација нашим држављанима, као и о визирању и продужавању виза страним држављанима; ради и сарађује са другим властима по иселеничким питањима; спрема упутства за контролу странаца у граничном и унутрашњем промету; даје мишљење при контролисању путничког саобраћаја са страним државама, као и при склапању коонвенција и аранжмана који се односе на олакшање и упрошћење малограничног, двовласничког, транзитног и унутрашњег саобраћаја. Административни Одељак (реферат) врши административне послове који ни по изричном пропису ни по сличности предмета не могу доћи у надлежност ког другог одсека или одељка овог Одељења. Одељак (реферат) за штампу води надзор над штампом у смислу *Закона о штампи* и предузима потребне мере.

³⁷ Општи полицијски одсек предузима мере за заштиту личне и имовне безбедности и одржавање мира и реда у земљи; сузбија хајдучије, одметништва, скитњу, чергарство и криминалитет уопште; расправља о питањима полицијског надзора и прогонства и сарађује у случајевима екстрадиције; сузбија прављење и протурање лажних новчаница и лажног кованог новца и води евиденцију тих

за државну заштиту (I) и Одељење јавне безбедности (II) чине Врховну полицијску управу. Управно одељење (III) дели се на: Кабинет министров; Персонални одсек (шести одсек); Административни одсек (седми одсек); Правни одсек (осми одсек); Специјални одсек (девети одсек); Одсек за грађанска стања (десети одсек); Одсек рачуноводства (једанаести одсек) и Одељак (реферат) за управно-политички надзор над самоуправама.³⁸

случајева, као и самих фалсификатора; врши послове по *Закону о удружењима и зборовима*; стара се о правилној примени *Закона о држању и ношењу оружја*, прописа о држању и руковању експлозивима, прописа о предузимању мера безбедности у позориштима, биоскопима и на другим јавним местима, као и о примени закона и међународних конвенција које се односе на збрињавање и поправку морално посрнуле и уопште напуштене деце, на заштиту малолетних девојака од проституције, уопште на сузбијање проституције и трговине белим робљем, као и на заштиту јавног морала; врши цензуру филмова; регулише сигурност колског, трамвајског, аутомобилског, ваздушног и осталог саобраћаја и сарађује на унапређењу тога саобраћаја. Истражни одсек води надзор над целокупном истражном службом, уколико она долази у надлежност власти опште управе и њених органа, стара се о полицијским школама и курсевима, о усавршавању полицијске струке, о примени што савременијих метода у вођењу претходних истрага, о правилном вршењу потерничке службе и о њеном усавршавању, као и о правилном деловању и савременом развијању техничке полицијске службе и о евиденцији професионалних и опште опасних злочинаца; стара се о правилној примени међународних конвенција које се односе на сузбијање криминалитета и на послове око организације међународне криминалне полиције; скупља и сређује статистичке податке о криминалитету. Одсек Јавне силе стара се о правилном вршењу послова, за које је по *Закону о жандармерији* и *Закону о унутрашњој управи* предвиђена надлежност министра унутрашњих послова; води бригу о сарадњи органа јавне безбедности са органима из других ресора који имају сличне задатке, као и о сарадњи грађана на очувању јавне безбедности; стара се о целесходном и савременом уређењу наставе, наоружању и правилном деловању градског редарства и органа јавне безбедности на државним границама и саобраћајним линијама и израђује упутства о ванредној употреби оружане силе. Административни одељак (реферат) врши административне послове који ни по изричном пропису ни по сличности предмета не могу доћи у надлежност ког другог одсека или одељка овог Одељења.

³⁸ Кабинет министров врши послове који су му одређени чл. 4 *Закона о унутрашњој управи*. Персонални одсек води персоналне послове као што су: постављења, кретања по степенима, унапређења, одликовања, стручни испити, оцењивање, премештаји, дисциплинске ствари, отпуштања, оставке, пензионисања, регулисања пензија, одсуства, боловања и одмори, води службеничке листове, статус особља и друге персоналне евиденције и даје одговоре Државном савету по тужбама у погледу ових предмета. Административни одсек врши опште административне послове; отправља послове по прописима о гостионицама и сличним радњама; ради на административним и другим споровима уколико је за њихову расправу надлежан министар унутрашњих послова у другом степену; врши надзор над радом власти и органа унутрашње управе; води надзор над прикупљањем добровољних прилога и обавља послове који ни по изричном пропису ни по сличности предмета не могу доћи у надлежност код другог одељења нити ког другог одсека или одељка овог Одељења. Правни одсек спрема и израђује предлоге закона, уредаба и правилника из делокруга Министарства унутр. Послова, као и начелна упутства која се односе на организацију унутрашње управе или уопште на формално административно право; врши послове око увођења закона и других прописа; даје тумачења и упутства о примени нових закона; води рачуна о потребама организације и унапређења административне службе и усавршавања струке; учествује у изради предлога закона и уредаба који се спремају у другим ресорима и даје мишљење о њима, уколико ови предлози буду имали везе са општеуправном службом; учествује у раду међународних конвенција, уколико то спада у делокруг Министарства унутр. послова; стара се око издавања службеног гласила Министарства унутр. послова. Специјални одсек врши оне управне послове из надлежности Министарства унутр. послова које му према њиховој специјалности, приликама и разгранатости послова повери министар унутр. послова својом наредбом. Одсек за грађанска стања стара се о правилној примени *Закона о држављанству* и односу међународних уговора; решава питања завичајности; врши послове око исправљања матрика поводом легитимисања, адаптирања и промена породичног имена, око измене и исправљања матрика између наших и иностраних власти, и око правне помоћи иностраним властима по питањима која су у вези са

Самоуправно одељење (IV) дели се на: Одељак (реферат) за обласне и среске самоуправе; Одељак (реферат) за надзор над општинама и Одељак (реферат) за надзор над градовима.³⁹

Уредбом је предвиђено и постојање Генералног инспектората унутрашње управе, који отправља послове прописане чл. 13 *Закона о унутрашњој управи*. *Уредбом* је прописано (чл. 8) да службеници Министарства унутрашњих послова морају имати квалификације по одредбама *Закона о унутрашњој управи*, односно *Закона о чиновницима*, а њихово распоређивање по одељењима, одсецима и одељцима врши се наредбом министра према *Закону о унутрашњој управи*. *Уредбом* од 1931. прописан је распоред звања званичника и служитеља ресора Министарства унутрашњих послова.⁴⁰

Према *Уредби* од 8. октобра 1929, претстојништво градске полиције је државна месна полицијска установа, коју у великим градовима ван седишта бановине по показаној потреби образује министар унутрашњих послова својом *уредбом*. На челу претстојништва градске полиције је претстојник градске полиције, који врши надзор над целокупним пословима претстојништва градске полиције и управља свим пословима у оквиру одређене

грађанским стањем наших држављана; стара се о правилној примени закона и личним именима; води евиденцију природених, отпуштених из држављанства, примљених, односно одбијених опаната, лица која траже пријем у држављанство, односно отпуст из истог, као и о лица којима је одобрена промена имена. Одсек рачуноводства врши послове око састављања буџета Министарства унутр. послова, спрема распореде и ангажује кредите и о њима води евиденцију; стара се о вирманисању и повећању, отварању и затварању кредита, о чему води и све потребне књиге; води буџетски контролник, као и контролник о пензионисању особља; спрема за ликвидацију рачуне за исплате; брине се за одржавање, поправљање и закуп зграда, набавку намештаја и канцеларијског материјала за Министарство и за Министарству подређена надлештва и органе, уколико то није предато у надлежност којег другог одсека или којег подручног надлештва; надгледа сав економско-рачунски рад надлештава и органа подређених Министарству унутр. послова. Одељак (реферат) за управно-политички надзор над самоуправама врши управно-политички надзор над самоуправама и, нарочито, стара се о персоналним питањима.

³⁹ Одељак (реферат) за обласне и среске самоуправе врши у границама закона надзор над радом обласних и среских самоуправа и њихових установа; отправља послове око примењивања закона, који се односе на устројство и рад овим самоуправама и на њихова права и дужности; води евиденцију о статутима, уредбама и правилницима ових самоуправа; стара се и за њихово унапређење, развијање и правилно деловање и припрема предлоге односних закона и уредаба. Одељак (реферат) за надзор над општинама врши у границама закона надзор над радом општинских власти и њихових установа; стара се о правилном примењивању закона који се односе на устројство општина и њихових установа; припрема предлоге односних закона и уредаба; врши послове око груписања и разгруписавања општина, око одређивања седишта и решавања спорова у просторној надлежности између општина; води катастар општина и места. Одељак (реферат) за надзор над градовима врши у границама закона надзор над радом градских самоуправних власти и њихових установа; стара се о правилном примењивању закона који се односе на устројство градских самоуправних власти и на њихова права и дужности; води евиденцију градских статута, уредаба и правилника; припрема пројекте закона и других прописа за реформу градских самоуправа и стара се о складном односу између градских самоуправа међу собом и према државним властима.

⁴⁰ **Звања званичника су у Ia групи полицијски надстражар и полицијски агент; у I групи званичник, полицијски стражар и полицијски агент I класе; у II групи званичник, полицијски стражар и полицијски агент II класе; у III групи званичник, полицијски стражар и полицијски агент III класе, као и полицијски стражар и агент – приправници. Служитељска звања су и у I и II групи служитеља. Уредба од 27. априла 1931, *Службене новине*, бр. 101 од 7. маја 1931.**

надлежности, и коме је потчињено сво полицијско особље. Он, као државна месна полицијска власт, врши непосредно полицијске послове, као и послове опште управе када су му законским прописом додељени.⁴¹ У граду који врши општу управну власт првог степена претстојник градске полиције је непосредно подређен бану, а у осталим градовима обавља послове као овлашћени орган среског начелника, од кога прима упутства и стоји под његовим надзором. Претстојништво градске полиције решава као државна месна полицијска власт првог степена, а жалбе против његових аката подносе се бану. Претстојништво градске полиције се по потреби дели на одељке, о чему ближе прописе доноси бан по одобрењу министра унутрашњих послова. Градска општина издржаваће потребан број полицијских и канцеларијских чиновника и остало помоћно особље за вршење службених послова, као и потребан број надзорних извршних чиновника, униформисаног стражарског особља и полицијских агената за спољашњу извршну службу. Она је дужна да обезбеди потребне зграде и просторије за смештај надлештва, да их одржава и снабдева материјалним потребама и да сноси и остале трошкове неопходне за полицијску службу. За чиновнике са службом код претстојништва градске полиције траже се исти услови као за државне полицијске службенике дотичне врсте. Полицијске чиновнике поставља, премешта и отпушта градска општина са

⁴¹ У његов делокруг спада: одржавање јавне безбедности, реда и мира; старање о личној и имовној безбедности; сузбијање унутрашње и спољне противдржавне пропаганде и акције; полицијски послови по прописима о друштвима и зборовима и штампи; старање о сигурности и реду при јавном саобраћају; вршење здравствене полиције и сузбијање дела против јавног морала; издавање сведоци о владању и давање информација државним и самоуправним властима о моралном и политичком владању, као и о породичном и имовном стању лица; надзор над гостионицама и сличним радњама, преноћиштима и јавним састајалиштима, приредбама на јавним местима; извршење одлука управном егзекуцијом ако се извршење не обавља преко надлежне општине; поступање по установама грађанског права у случајевима самовласне самопомоћи у питањима поседа; примање и вођење евиденција изгубљених и нађених предмета; изрицање пресуда о изгону и надзор изгнаних лица; спровођење *Закона о држању и ношењу оружја*; спровођење прописа о пријављивању лица, надзор над странцима, издавање путних исправа за унутрашњи и малогранични саобраћај, визирање путних исправа странаца; надзор над спровођењем исељеничких прописа; сарадња при извршавању ветеринарских прописа за сузбијање заразних болести стоке; надзор над вршењем здравствених прописа и сарадња са санитарским властима у погледу јавног здравља; надзор над вршењем прописа о сузбијању скупоће и патворења животних намирница; надзор и издавање дозвола за приређивање јавних продукција, позоришних и кинематографских представа, концерата, спортских приредби; надзор над извршавањем наредби о голуовима листоношама и ваздухопловству; спровођење прописа за обрте јавних најамних возара; надзор над вршењем обртних прописа, прописа о торбарењу и прописа о отварању и затварању трговачких и занатских радњи; послови поверени му *Законом о држављанству*; послови поверени му *Законом о мерама и Законом о контролисању чистоће производа од злата, сребра и платине*; правна помоћ по тражењу судова и осталих власти, нарочито у случају принудног извршења судских извршних одлука; сарадња са државним тужилаштвима односно судовима у селеђивању иступних дела; извештавање виших власти; вршење казнене власти по кажњивим делима из управног казненог законика, кажњавање прекршаја законских прописа чије је извршавање у његовој надлежности; помагање општинама у пословима локалне полиције (пољске, грађевинске, пожарне, пијачне итд.); уопште старање да се поштују закони, као и послови који су у посебним законима задржани за државне управне власти првог степена и послови који му се наложе нарочитим наређењем виших власти.

пристанком бана и по саслушању претстојника градске полиције, а стражарско особље и полицијске агенте поставља и отпушта градски начелник по предлогу претстојника градске полиције.

Уредбом од 10. марта 1930. управа полиције одређена је као државна месна полицијска установа, коју у седишту бановине образује министар унутрашњих послова. На њеном челу је управник полиције, непосредно потчињен бану, који врши све полицијске послове и друге послове опште управе, ако су му законским прописима додељени. Овом општем одређењу надлежности следује таксативно набрајање послова из делокруга надлежности управника полиције.⁴² Управа полиције се дели на одсеке, на челу са шефовима одсека непосредно потчињеним и одговорним управнику полиције, а одсеци се по потреби деле на реферате којима управљају референти. Ако је подручје управе полиције подељено на квартове, старешина кварта врши и казнену власт у првом степену као овлашћени орган управника полиције. Полицијски комесари на подручју управе полиције врше поверену им полицијску службу по упутствима и под непосредним надзором управника полиције. За вршење полицијске егзекутивне службе на подручју управе полиције постоји збор униформисане полицијске страже на челу са заповедником полицијске страже, коме се, по потреби, додељују надзорни чиновници полицијске страже, као и збор полицијских агената на челу са шефом полицијских агената, коме, по потреби, може бити додељен потребан број надзорних чиновника. Полицијској стражи нарочито спада у дужност одржавање јавне безбедности, реда и мира, а збору полицијских агената вршење превентивне и репресивне полиције.

Уредбом о устројству и делокругу Управе града Београда, од 14. јануара 1930, подробно су уређена сва питања организације и рада Управе града (Божовић, 2002:357). *Уредбом о образовању управа полиције*, од 22. марта 1930, установљене су управе полиција у седиштима бановина: Љубљани, Загребу, Бања Луци, Сплиту, Сарајеву, Цетињу, Новом Саду, Нишу и Скопљу.⁴³

На основу *Закона о унутрашњој управи*, 14. фебруара 1930. донет је и *Правилник о службеном оделу* за чиновнике ресора Министарства унутрашњих послова, који предвиђа да службено одело носе окружни инспектори и чиновници I и II категорије у служби код средских начелстава, средских испостава и осталих државних месних полицијских власти, а изузетно и чиновници III категорије ако не обављају претежно канцеларијске послове. Постоје свечано, свакодневно и летње одело, а за свако од њих *Правилник* прецизира састав, изглед и начин ношења.⁴⁴ Наредне го-

⁴² *Уредбом* су прописани исти послови као за претстојника градске полиције (в. фусноту бр. 38).

⁴³ *Службене новине*, бр. 69 од 26. марта 1930.

⁴⁴ *Службене новине*, бр. 41 од 21. фебруара 1930.

дине донета је и *Уредба о службеном оделу и наоружању државних полицијских извршних службеника*, која се односила на чиновнике страже.⁴⁵

Уредбом о оцењивању службеника Министарства унутрашњих послова, службеника опште управе на подручју бановина и Управе града Београда, и бановинских службеника, од 17. маја 1930. прописано је оцењивање привремених службеника и годишње оцењивање осталих службеника (до 4а групе I категорије), које, према односним прописима *Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда, Закона о унутрашњој управи, Закона о банској управи и Уредбе о устројству и делокругу Управе града Београда*, врше законом установљене комисије (банска као првостепена и централна као другостепена) и ресорни министри. Оставља се и старешински извештај о чиновнику, а оцена може гласити „одличан“, „врло добар“, „добар“ или „слаб“.⁴⁶ О полагању државног стручног испита приправника ресора Министарства унутрашњих послова донето је, у периоду 1929-1931. године, неколико правилника, који је министар унутрашњих послова објашњавао својим расписима.⁴⁷

Закључак

У југословенској држави образованој 1918, услед послератних прилика недостатак средстава и чиновника потребних за организовање државног апарата осећао се нарочито у полицијској струци. Позвани да очувају безбедност, ред и мир у проширеној држави, полицијски органи су у условима партијских борби за власт и настојању да се реши национално питање били употребљавани и у политичким обрачунима. Организација јединствене управе отежана је настојањима водећих покрајинских политичких странака да сачувају своје традиционалне управе и њиховим про-

⁴⁵ *Уредба* од 29. априла 1931, *Службене новине*, бр. 107 од 14. маја 1931.

⁴⁶ Уколико је оцена „одличан“, она се, сходно чл. 99 *Закона о унутрашњој управи* и § 23 *Закона о банској управи*, мора поднети на одобрење надлежном министру, ако је њоме оцењен чиновник I категорије или је она услов за евентуално добијање каквих права.

⁴⁷ Суштина ових прописа могла би се укратко свести на ово: старешине надлештава имају дужност да приправницима дају што више прилике за упознавање службених прописа, стручно усавршавање и практично вежбање у пословима службе, водећи рачуна и о њиховој наклоности ка врсти службе и способности; право на полагање стручног испита стиче кандидат који је провео најмање две године у служби унутрашње управе, при чему је обавезан да поднесе молбу за полагање испита у року од 3 месеца по завршетку двогодишње праксе; уколико не положи испит, кандидат га може полагати још једном након шест месеци; приправници бановине полажу испит пред комисијом коју именује бан, а приправници Министарства унутрашњих послова и Управе града Београда пред комисијом коју именује министар унутрашњих послова; комисију чине председник и два члана, које за ту годину поставља бан, односно министар; испит се састоји од писменог и усменог дела, а при оцењивању комисија може у обзир узети и старешински извештај о кандидату; оцена може бити „није положио“, „положио“ и „положио са одликом“, о чему се издаје службено сведочанство; приправник који се у предвиђеном року не јави на полагање испита или га не положи ни други пут, отпушта се из државне службе.

тивљењем мерама централизације у државној управи. У условима криза парламентарног режима, предвиђеног *Уставом* из 1921. године, полиција је често била на удару критика јавности која је од ње очекивала обезбеђење поретка. Потреба унификације полиције осетила се одмах по извршеном уједињењу, али се њена реорганизација у том смислу могла извршити само у склопу решавања питања опште управе. Судар федералистичких идеја, чији је главни носилац била Хрватска републиканска сељачка странка (од 1925. када је признала Видовдански устав називала се Хрватска сељачка странка), и унитаристичког модела чији су главни носиоци били Никола Пашић и краљ Александар, у питању државне управе сводио се на борбу око степена њене централизације. Видовдански устав је прокламовао начело децентрализације и самоуправе, али је оно нарушено прописима о организацији државне управе, доношеним најчешће од стране извршне, а не законодавне власти, и замењено принципом деконцентрације власти. Оваквим полурешењем нису били задовољни ни заступници федералистичке ни унитарне тенденције. Заоштравање односа на националном питању преносило се и у Народну скупштину што је, уз недостатак развијених парламентарних традиција код посланика са подручја бивше Аустроугарске, доводило до честих прекида у њеном раду. Утицаји спољних фактора и штампе додатно су појачавали атмосферу напетости у парламенту који је тонуо у неред који је кулминирао крвопролићем у Скупштини 1928. године, и довео до преокрета у политичком животу Краљевине СХС. Краљ Александар, пошто је у претходном периоду већ био испробао готово све модалитете при састављању влада – од двостраначких преко вишестраначких до тзв. неутралних влада, након овог догађаја решио је да пређе на „нове методе рада“, на отворени апсолутизам. Парламентарни систем, који је био знатно ограничен краљевим прерогативама и сужен његовим фактичким утицајем на све владе, 1929. године је замењен монархидиктатуром. Увођење шестојануарске диктатуре је, према краљевој *Прокламацији*, имало за циљ да се у што краћем времену постигне остварење оних установа, оне државне управе и оног државног уређења које ће најбоље одговарати општим народним потребама и државним интересима. У погледу државне управе, а у склопу ње и полиције посебно, период „неуставности“, који је трајао до доношења тзв. *Септембарског устава*, 1931. године, био је период унификације и реорганизације. Законима и подзаконским актима остварени су принципи унитаризма и централизма у унутрашњој управи, а садржина ових прописа упућује на закључак да је реч о својеврсној кодификацији области унуташње управе. Доследно спровођење начела централизма и унитаризма кроз све прописе, као и прожимање материје која је њима обухваћена, откривају јединство духа потребно за постизање таквог система у државној управи. Када се има у виду да је такав систем државне управе остварен у веома кратком времен-

ском периоду, насупротив претходној десетогодишњој инертности, не може се избећи закључак да су у погледу уређења уопште и полиције посебно од пресудног значаја биле политичке прилике. У историографији постоје различита мишљења, тачније различити вредносни судови о државној управи Краљевине СХС/Југославије, што само иде у прилог закључку да се радило о веома комплексном питању. Чињеница да га у условима класне, националне и кризе политичког представништва није било нимало лако решити, прописима о унутрашњој управи и полицији донетим у периоду 1929-1931. године даје посебан значај, нарочито када се има у виду да су они остали у важности и након повратка државе на уставни режим, све до краја постојања Краљевине Југославије.

Литература:

1. Бартош, М., (1938). *Потребне допуне уписа породичне задруге у земљишне књиге*, Архив за правне и друштвене науке, књ. XXXVII (LIV), бр. 4.
2. Богдановић, Б., (2002). *Два века полиције у Србији*, МУП Републике Србије, Београд.
3. Божовић, Б., (2002). *Београдска полиција у Краљевини Југославији*, Безбедност, год. 44, бр. 2/2002, стр. 357-372.
4. Влајчић, Г., (1984). *Југословенска револуција и национално питање 1919-1927*, Загреб.
5. Глигоријевић, Б. (1979). *Парламент и политичке странке у Југославији 1919-1929*, Београд.
6. Група аутора, (2002). *Министарство и министри полиције у Србији 1811-2001*, МУП Републике Србије, Београд.
7. Ђорђевић, С. М., (1930). *Споменица Др Рајсу*, Београд.
8. Елан, К., (1988). *Живот и смрт краља Александра I*, Београд.
9. Марковић, Л., (1935). *Југословенска држава и хрватско питање (1914-1929)*, Београд.
10. Милошевић, М., Богдановић, Б., (2004). *Безбедност обновљене Србије*, Београд.
11. Павловић, М., (2000). *Југословенска држава и право 1914-1941*, Крагујевац.
12. Перишић, М. и др., (2002). *Министарство и министри полиције у Србији 1811-2001*, Београд.
13. Петрановић, Б., (1980). *Историја Југославије 1918-1978*, Београд.
14. Петрановић, Б., Зечевић, М., (1988). *Југословенски федерализам идеје и стварност (Тематска збирка докумената)*, I том (1914-1943), Београд.
15. *Полиција*, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933 и 1934.

16. *Полицијски зборник закона и законских прописа по струци управно-полицијској и самоуправној издатих од 1. XII 1918. до 15. VI 1924.* (1924). Београд.
17. Прибићевић, С., (1952). *Диктатура краља Александра*, Београд.
18. Рајс, Р. А., (1920). *Прилог за реорганизацију полиције*, Београд, (превод).
19. Рајс, Р. А., (1920). *Принципи модерне полиције*, Београд, (превод).
20. *Службене новине Краљевине Југославије*, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933 и 1934.
21. *Службене новине Краљевине СХС*, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928 и 1929.
22. Стојков, Т., (1969). *Опозиција у време Шестојануарске диктатуре 1929-1935*, Београд.
23. Чулиновић, Ф., (1961). *Југославија између два рата*, I-II, Загреб.
24. Шишић, Ф., (1920). *Документи о постанку Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, Загреб.

The Police and the Internal Administration of the Kingdom of SCS / Yugoslavia (1918-1931)

***Abstract:** The paper entitled *The Police and the Internal Administration of the Kingdom of SCS / Yugoslavia (1918-1931)* deals with the organization of public administration and, within it, the first organization of the police in a joint state of the Yugoslav peoples. The union created in 1918 resulted in a state encompassing six different legal areas. The political representatives were not willing to give up the existing administrative apparatus in order to create a unified national government. The police service was organized differently in some provinces until the period of the dictatorship when its unification took place. Regulations on internal administration and police issued from 1929 to 1931 represented a more lasting basis of Yugoslav administrative and police practice.*

***Key words:** administration, police, law, regulation, rule.*